

Poř. č. 14/2001

Výkladové stanovisko k postupu orgánů činných v trestním řízení při získávání věcí z bezpečnostní schránky banky pronajaté klientovi banky

I. Smlouvu o pronájmu bezpečnostní schránky klientovi banky ve smyslu § 1 odst. 3 písm. r) zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, je třeba považovat za nájemní smlouvu, na kterou se vztahují ustanovení § 663 a násl. obč. zák.

II. Je-li věc důležitá pro trestní řízení uložena klientem banky v pronajaté bezpečnostní schránce, nelze banku vyzvat k vydání této věci podle § 78 odst. 1 tr. řádu, ani vůči ní vydat příkaz k odnětí věci podle § 79 odst. 1 tr. řádu, neboť banka takovou věc důležitou pro trestní řízení nemá ve smyslu § 78 odst. 1 a § 79 odst. 1 tr. řádu u sebe a tyto instituty je třeba uplatnit přímo proti klientovi banky.

III. a) V případech, kdy je věc důležitá pro trestní řízení uložena v bezpečnostní schránce pronajaté klientovi banky, je třeba příkaz k prohlídce jiných prostor podle § 83a odst. 1 tr. řádu vydat vůči klientovi banky i vůči bance,

b) byla-li věc důležitá pro trestní řízení bankou od klienta převzata a uložena v trezoru banky, směřuje takový příkaz pouze proti bance.

Česká národní banka upozornila na problém spočívající v tom, že orgány činné v trestním řízení požadují v některých trestních věcech od banky, která pronajala bezpečnostní schránku v bance klientovi, vydání věci z takové schránky podle § 78 tr. ř., přestože věci uložené v pronajaté bezpečnostní schránce nemá banka ve své moci a nemůže je tedy podle § 78 tr. ř. vydat.

Ve smyslu ustanovení § 1 odst. 3 písm. r) zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, poskytují banky svým klientům službu spočívající v pronájmu bezpečnostní schránky. Jedná se o specifický druh uzavřené úschovy, kdy

banka dává do užívání klientovi prostor v konkrétní bezpečnostní schránce pro úschovu jím určených movitých věcí (listin, šperků ap.). Pokud jde o druh ukládaných věcí, klient se ve smlouvě zavazuje k tomu, že do úschovy v bezpečnostní schránce neuloží věci určitého druhu (např. výbušniny, toxické látky) a banka je před uložením věcí do schránky oprávněna zkontrolovat, zda druh ukládaných věcí neodporuje sjednané smlouvě. Obsah bezpečnostní schránky však banka od klienta nepřebírá, ukládané věci nebere na vědomí a tyto neeviduje. Banka je po dobu trvání smluvního vztahu pouze povinna pronajatou schránku udržovat v bezpečném prostředí, uložené věci však neopatruje.

I. Vzhledem k tomu, že pronájem bezpečnostní schránky klientovi banky není výslovně upraven žádným právním předpisem, je pro řešení daného problému rozhodující, zda smlouva o pronájmu bezpečnostní schránky je smlouvou nájemní nebo smlouvou o úschově, event. smlouvou o bankovním uložení věci.

Nájemní smlouva je upravena v ustanoveních § 663 až 684 obč. zák., kterážto ustanovení se použijí tehdy, nestanoví-li zvláštní právní úprava některých nájemních vztahů jinak. Obchodní zákoník úpravu nájemní smlouvy jako určitého smluvního typu neobsahuje, a proto se nájemní smlouvy mezi subjekty uvedenými v § 261 odst. 1, 2 obč. zák. řídí pouze ustanoveními občanského zákoníku (§ 261 odst. 6 obč. zák.).

Nájemní smlouvou podle § 663 obč. zák. pronajímatel přenechává nájemci za úplatu věc, aby ji dočasně užíval nebo z ní bral i užitky. Předmětem nájemní smlouvy může být individuálně určená movitá nebo nemovitá věc, která je způsobilým předmětem občanskoprávních vztahů (§ 118 obč. zák.) a současně je svou povahou způsobilá k užívání. Předmětem nájemní smlouvy tedy může být i bezpečnostní schránka v bance, neboť jde o věc individuálně určenou a způsobilou k dočasnému užívání v době sjednané ve smlouvě o nájmu bezpečnostní schránky uzavřené mezi bankou a jejím klientem.

Smlouvou o úschově podle § 747 až 753 obč. zák. je naproti tomu smlouva, kterou složiteli vznikne právo, aby schovatel movitou věc od něj do úschovy převzatou řádně opatroval, přičemž odevzdání i převzetí může být zajištěno i mechanickými prostředky. (Viz § 747 odst. 1 věta druhá obč. zák. - „Smlouvu o úschově lze uzavřít i tak, že odevzdání i převzetí věci bude zajištěno mechanickými prostředky.“)

Pro úplnost nutno konstatovat, že od občanskoprávní úpravy smlouvy o úschově je třeba odlišovat smlouvu o uložení věci podle § 516 až 526 obč. zák., smlouvu o bankovním uložení věci podle § 700 až 707 obč. zák., jakož i smlouvu o uložení cenných papírů podle § 34 až 38 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, v znění pozdějších předpisů.

Pro rozlišení smlouvy o úschově (upravené jak v občanském zákoníku, tak i ve speciálních předpisech shora citovaných) a smlouvy nájemní je rozhodující účel těchto smluv. Účelem smlouvy nájemní je přenechání individuálně určené věci pronajímatelem do užívání nájemci na sjednanou dobu, zatímco u smlouvy o úschově (uložení) podstatou a účelem smlouvy je opatrování konkrétně určené věci převzaté schovatelem od složitela. I když ustanovení § 747 odst. 1 věta druhá obč. zák. připouští, že smlouvu o úschově lze uzavřít i tak, že odevzdání a převzetí

věci bude zajištěno mechanickými prostředky, nelze pronájem bezpečnostní schránky v bance posuzovat jako úschovu ve smyslu § 747 obč. zák. O takovou smlouvu by se mohlo jednat v případech přenechání uzamykatelných schránek, kdy ze strany pronajímatele schránky dochází k převzetí věcí do této schránky uložených a kdy vzniká povinnost schovatele věci opatrovat. Smlouva o pronájmu bezpečnostní schránky klientu banky neslouží k naplnění účelu smlouvy ve smyslu § 747 obč. zák., jedná se o smlouvu, jejímž předmětem je dočasné přenechání určeného prostoru za úplatu pro vložení nájemcových věcí.

Smlouva o pronájmu bezpečnostní schránky klientovi banky tedy nemůže být smlouvou o úschově, neboť není splněna základní podmínka smlouvy o úschově ve smyslu § 747 a násl. obč. zák., tj. převzetí těchto věcí bankou k řádnému opatrování. Za převzetí jednotlivých věcí ukládaných do pronajaté bezpečnostní schránky nelze považovat pouhou kontrolu takových věcí před jejich uložením z toho hlediska, zda neodporují sjednané smlouvě. Rozhodující je, že banka nepřebírá k opatrování věci ukládané samotným klientem do bezpečnostní schránky.

Nejedná se ani o smlouvu o bankovním uložení věci podle § 700 až 707 obch. zák., neboť i uzavření této smlouvy vyžaduje převzetí věcí bankou k uložení a opatrování (viz § 700 obch. zák. - „Smlouvou o bankovním uložení věci se zavazuje banka převzít určité věci mimo cenných papírů (předmět uložení), aby je uložila a spravovala, a složitel se zavazuje platit za to úplatu.“), k čemuž při ukládání věcí do pronajaté bezpečnostní schránky v bance nedochází.

Vzhledem ke shora uvedenému je třeba smlouvu o pronájmu bezpečnostní schránky klientovi banky považovat za nájemní smlouvu, na kterou se vztahují ustanovení § 663 a násl. obč. zák.

II. Vzhledem k tomu, že věc důležitou pro trestní řízení uloženou klientem banky do bezpečnostní schránky nelze považovat za věc, kterou má banka ve svém opatrování a tedy ve smyslu ustanovení § 78 odst. 1 tr. ř. a § 79 odst. 1 tr. ř. „u sebe“, nelze vůči bance uplatnit instituty vydání věci a odnětí věci upravené v citovaných ustanoveních. Tyto instituty je možno uplatnit pouze vůči klientovi banky, který si u banky bezpečnostní schránku pronajal.

Naproti tomu smlouva o úschově konkrétní individuálně určené věci v trezoru banky je smlouvou o úschově podle § 747 a násl. obč. zák., neboť zde banka přebírá do úschovy od klienta movitou věc, kterou pak uloží do svého trezoru, ke kterému klient banky nemá přístup, s tím, že ji bude řádně opatrovat. V těchto případech banka má věc uloženou v trezoru ve své moci, je povinna ji opatrovat, má ji tedy „u sebe“, a proto mohou orgány činné v trestním řízení přímo banku podle § 78 odst. 1 tr. ř. vyzvat k vydání uložené věci, samozřejmě za splnění podmínky, že jde o věc důležitou pro trestní řízení. Pokud by banka takové výzvě nevyhověla, mohou vůči ní vydat příkaz k odnětí věci podle § 79 odst. 1 tr. ř. Stejný postup je na místě, byla-li uzavřena smlouva o bankovním uložení věci podle § 700 a násl. obch. zák., jejímž účelem je nejen převzetí určité konkrétní věci a její uložení v trezoru banky, ale i její správa.

Pokud je tedy věc důležitá pro trestní řízení uložena klientem banky v pronajaté bezpečnostní schránce podle § 1 odst. 3 písm. r) zákona o bankách, nelze banku vyzvat k vydání této věci podle § 78 odst. 1 tr. ř., ani vůči ní vydat příkaz k odnětí věci podle § 79 odst. 1 tr. ř., neboť banka takovou věc důležitou pro trestní řízení nemá ve smyslu ustanovení § 78 odst. 1 a § 79 odst. 1 tr. ř. u sebe a tyto instituty je třeba uplatnit přímo proti klientovi banky.

III. a) Za splnění podmínek § 82 odst. 1, 2 tr. ř., tj. je-li dáno důvodné podezření, že v určité bezpečnostní schránce pronajaté klientovi bankou je věc důležitá pro trestní řízení a tato věc nebyla vydána ani odňata ve smyslu § 78 odst. 1 a § 79 odst. 1 tr. ř., může příslušný orgán činný v trestním řízení nařídit prohlídku jiných prostor podle § 83a odst. 1 tr. ř. V takovém příkazu je třeba přesně označit banku, která pronajala předmětnou bezpečnostní schránku svému klientovi, místo, kde je bezpečnostní schránka umístěna a klienta banky, který si předmětnou bezpečnostní schránku pronajal. Příkaz musí směřovat jak proti bance, neboť je třeba zjednat si přístup k bezpečnostní schránce, která je vždy umístěna v prostorách banky, které nejsou veřejně přístupné, tak i proti klientovi, jenž má bezpečnostní schránku pronajatou a užívá ji a tento příkaz musí být doručen nejen bance, která pronajala bezpečnostní schránku svému klientovi, ale i tomuto klientovi, neboť právě on je uživatelem vlastního prostoru bezpečnostní schránky.

Nebyl-li uživatel bezpečnostní schránky zastížen při prohlídce, nebrání to provedení prohlídky bezpečnostní schránky, neboť podle § 83a odst. 2 věta čtvrtá tr. ř. postačí doručit příkaz k jejímu provedení později, a to bezprostředně po odpadnutí překážky, která doručení brání.

b) Naproti tomu v případech, kdy klient uzavře s bankou smlouvu o úschově podle § 747 a násl. obč. zák. nebo smlouvu o bankovním uložení věci podle § 700 a násl. obč. zák. a banka od svého klienta převezme individuálně určenou movitou věc, kterou uloží do svého trezoru s tím, že ji bude řádně opatrovat, event. spravovat, směřuje příkaz k prohlídce jiných prostor podle § 83a odst. 1 tr. ř. k prohlídce trezoru banky, ve kterém má být věc důležitá pro trestní řízení uložena. Tento příkaz je třeba vydat pouze proti bance, která na základě shora uvedených smluv věc důležitou pro trestní řízení převzala od klienta, poněvadž je třeba zjednat přístup k trezoru, který je umístěn v prostorách banky veřejnosti nepřístupných. Příkaz podle § 83a odst. 1 tr. ř. nebude vydán vůči klientovi banky, který věc důležitou pro trestní řízení bance předal k opatrování, neboť ten není uživatelem trezoru banky, ve kterém je taková věc uložena.